MOCSÁR GÁBOR

Beszélgetések az olajról II.

A MUNKAERŐ, A FLUKTUÁCIÓ MEG A LAKÁSKÉRDÉS

Ezúttal a kezdettől máig tartó munkaügyi kérdések megbeszélésére került sor. A beszélgetés első részében Rácz Istvánnal, az NKFV algyői üzeme munkaügyi osztályának csoportvezetőjével, a második részben Sándor Lajossal, az osztály vezetőjével beszélget a beszélgetés közreadója, Mocsár Gábor.

1

M. G.: Első kérdésem: hogyan került Ön az olajiparhoz?

R. I.: Ezerkilencszázhatvanban a járási tsz-ek közös vállalkozásánál dolgoztam mint munkaügyi vezető. Ez elég bizonytalan, labilis vállalkozás volt. Kaptam egyszer egy telefont. Juratovits Aladár olajmérnök jelentkezett, s közölte, hogy tárgyalni óhajt velem. Később tudtam meg, hogy engem személy szerint ajánlottak neki a megyei tanács munkaügyi osztályán, amikor ott az új üzem számára szükséges munkaerők iránt érdeklődött. Így kerültem 1966. szeptember nyolcadikán az üzemhez. Ekkor költöztem be Tápén abba a „víkendházba", amely az első irodahelyiségünk volt. Az 1-es kút mellett, ahol az első kitörés formájában először jelent meg az olaj, a tsz-el szemben épült egy ideiglenes tankállomás. Onnan akkor még tengelyen hordtuk az 1-es kút olaját Rókusra, a pályaudvarra. A tankállomás mellett egy lakókocsi, ez volt az iroda.

M. G.: Hányan voltak akkoriban?

R. I.: Munkás lehetett úgy ötven-ötvenöt, mi meg, ha jól számolom, hatan-heten voltunk alkalmazottak, beleszámítva Juratovits Aladárt is. Két íróasztalnál lökdöstük egymást, és osztogattuk el azt az egy gépkocsit, hogy fusson mindenki a dolga után.

MIBE CSÖPPENTÜNK BELE?

M. G.: Nemigen gondoltak még arra, hogy pár év múlva mekkora üzem fog kibontakozni ebből a primitív kezdetből.

R. I.: A körvonalait sejtettük azért, mert elmondta a főnök, hogy körülbelül mi fog itt kialakulni. De az igazi meglepetés akkor ért, amikor szeptember közepén Hajdúszoboszlóra meghívtak egy munkásellátási értekezletre, és ott az igazgató utasított, hogy jelöljek ki Algyő térségében egy megfelelő helyet, ahol fel fogunk építeni egy háromezer-kétszáz személyes munkásszállást. Úthoz, vasúthoz közel legyen, közművesíthető legyen. Valósággal megdöbbentem. Akkor tudtam meg, mibe csöppentem én bele.

M. G.: Hogyan jöttek el a tápéi „víkendházból"?

R. I.: Közeledett a tél, és valami normálisabb hely után kezdtünk futkározni. A tanács kiutalta nekünk a Tábor utcában a siketek és nagyothallók varrodáját —

iroda céljára. Három helyiségből állt, az egykori Tombácz lómészáros házában. Novemberben költöztünk oda. De nem sokáig maradtunk ott, mert decemberben tudomásunkra jutott, hogy a volt söprűgyár — Moszkva körúti 4. szám alatti gyártelepről — kivonult az új gyártelepére. Mi ezt bizonyos időre bérbe vettük. Ott próbáltunk aztán berendezkedni. Eleinte még el is fértünk valahogy, később itt is nagy lett a zsúfoltság, de a korábbiakhoz képest haladásnak számított. Olyan állapot nem volt már, mint a Tábor utcában, ahol a főnöki szobán keresztül kellett bemenni a munkásellátási raktárba, ahol a lepedőktől, a propán-bután palacktól a gyújtósig mindent tároltunk.

M. G.: Nos és azoknak, akik máshonnan, Zalából, Szolnokról idekerültek, akár munkások, akár műszakiak — hogyan kerítettek szállást? Lakást?

R. I.: Ez is az én feladatom volt. Amikor idejöttem, akkor már volt Algyőn három-négy, Tápén pedig hat-nyolc magánbérleményünk. Akkor még Szolnokról bérelték és látták el fölszereléssel ezeket a szállásokat. Előfordult, hogy négy-öt munkaruhával, öt-hat propán-bután palackkal gépkocsit szalajtottak Tápéra. Ez persze tarthatatlan volt így. Mikor aztán szaporodott a létszám — a munkások túlnyomó többségét máshonnan: Egerből, Hajdúszoboszlóról, Kardoskútról telepítették ide —, jött a feladat: elhelyezni őket. Akkor még nem a termelés volt az elsőrendű tevékenység, hanem inkább a tankállomások szerelése, csőszerelés, építés. Megkezdődött a nagy munkásszerzési kampány, még Szabolcsról is hoztunk segédmunkásokat. Csakis magánbérleményben tudtuk őket elhelyezni. De ettől függetlenül a tröszt beruházási osztályának a vezetője az akkor még Csongrád megyei Építővállalattól átvette a volt Lechner téri felvonulási épületet. Hatvanhét tavaszán próbáltuk ott kialakítani a megfelelő állapotokat, mert meglehetősen vandál viszonyokat találtunk. Azt a barakkszerű építményt valaha, még a megyei tanács építkezésekor, felvonulási épületnek használták. Ezenkívül átvettünk a hattyastelepi átjárónál is a mélyépítőktől egy telephelyet. Ez is könnyített a helyzetünkön, figyelembe véve, hogy akkoriban már közel száz magánbérleménnyel is rendelkeztünk. Éspedig Üllésen, de leginkább Tápén és Algyőn. Természetesen Szegeden is, de itt inkább a vezető beosztásúak számára vettünk ki albérleteket. Idetartozott akkor még Szank is, amely azóta önálló üzemmé fejlődött, és hát ott is vettünk igénybe magánbérleményeket, továbbá Kiskunmajsán, Tázláron, de még Jászszentlászlón is volt bérleményünk. Ezek ellátása persze nagyon komoly problémákat okozott; legyen normális ágy, takaró, lavór, szappan, biztosítani a mosatást legalább kéthetenként, ivóköcsög, pohár, kancsó, és legfőképpen a téli tüzelő.

M. G.: Eléggé kezdetleges, mondhatnám hősi korszak lehetett. Gondolom, a munkások összetétele is más volt, mint a mostani.

R. I.: Azt hiszem, nem fogalmazok gorombán, ha azt mondom, ez olyan volt, mint annak idején Sztálinvárosban vagy Komlón. Mindenféle vegyes összetételű emberek sodródtak ide, jöttek, mentek. Olyan állapotok uralkodtak, hogy aki hozzá volt szokva — mert ilyen munkahelyen dolgozott — a szervezettséghez, a fegyelemhez, vagyis a normális viszonyokhoz, mint magam is, és csak úgy belecsöppent ebbe a kezdetleges, nem akarom azt mondani, hogy vandál, de mindenképpen zilált állapotba, csupán azért tudott a helyén maradni, mert részint bízott a jövőben, másrészt pedig ne mondják azt, hogy meghátrál a bajok elől, a nagy feladattól. Az elhelyezési problémák persze fokozatosan megoldódtak, mert 1968 áprilisában egy barakkegységet Algyőn használatba vehettünk, aztán elkészült a többi is. Maga a központ is kiköltözhetett 68 június—júliusában Algyőre, a barakktáborba, a másodiknak felépült barakkba. A korai évek jellemzéseképpen elmondok egy-két esetet. Az én lakásomon még éjjel tizenegy órakor is jelentkeztek az új munkaerők, hogy adjak nekik szállást. Egyszer is, hatvanhét telén egy éjjel, fél tizenegykor becsönget négy, igen ágrólszakadt honpolgár, kis motyó a hónuk alatt, keresik a szállásmestert, merthogy őket Szolnokról ideirányították. Megkérdezem, honnan jöttek. Azt mondják: Penészlekről.

M. G.: Ajjaj, ismerem, nem messze van az én szülőfalumtól.

R. I.: Hát az az isten háta megett van. Azt mondják: helyezzem el őket. Végtelenül sajnálom, de énnálam annyi hely nincs. Ki hozta magukat ide? Azt mond-

ják: a rendőrség. Amikor megérkeztünk, érdeklődtünk a rendőröktől. Ők aztán azzal a csíkos pingvinkocsival idehoztak egyenesen. Gondolom, valami ismerős rendőr lehetett. Mondtam nekik, melegedjenek meg egy kicsit, aztán kivittem őket a villamoshoz, útbaigazítottam őket, hogyan jutnak ki Tápéra. Addig menjenek, míg a tsz-irodával szemben nem találnak egy sarki házat, előtte feszület. Ott lakik a Mári néni, és mondják meg neki, hogy fektesse le magukat. Reggel álljanak ki az útra, s ha látnak bármilyen olajoskocsit, állítsák meg, mondják, hogy a szállásmester utasítására hozza magukat a Tábor utcába. Reggel aztán éppen az üzemvezető-helyettes, Szurmai Tibor mondja nekem tréfásan, hogy Pista bátyám, utasításodra behoztam a négy penészlekit. Épp őt állították meg ugyanis, és közölték vele, hogy a szállásmester utasítására hozza be őket a városba. Így mentek akkoriban a dolgok. Azt is érdemes elmondani, hogy 67 januárjában hirtelen kellett elhelyezni a bányákból ideirányított, nyilvánvalóan megválogatott embereket. Többek közt egy volt korcsmahelyiséget is kibéreltem, tíz főt ott helyeztem el. Ez olyan betyár társaság volt, hogy a nyelvükön külön érteni kellett, ezek a szomszéd padlásokon és a szomszéd asszonyokon — már aki hajlandó volt rá — mindenütt megfordultak. Egyszer a tröszt és a szolnoki központ munkaügyis vezetőinek kedvük támadt, hogy este ellenőrizzék az algyői munkásszállásokat, bérleményeket. Hogy milyen körülményeket teremtettünk az embereinknek. Eljutottunk ehhez a volt korcsmához is. Jellemző, hogy a folyosóra nyíló ajtóra mi volt kiírva. „Belépés díjtalan, kilépés bizony-talan." Én dúródtam elöl, mikor aztán bent vagyunk, az egyik apró termetű magyar azt kérdezi: „Rácz úr, ki az a másik két krapek?" Rettenetesen meglepődtem. „Hát az egyik — mondom nekik — a trösztből jött, a másik meg Szolnokról, és hogy főnökök." „Na, akkor maga bejöhet, a két úr mars ki!" Mit volt mit tenni, a két vendég kiballagott a gépkocsihoz, én meg közöltem az emberekkel, hogy ez bizony szemét munka volt, ezt nem vártam volna. Erre azt mondták, tessék leülni, van eldugva egy üveg népitáncos, ha nem iszik meg egy pohárral, nem vagány gyerek. Arra a két főnökre meg azért haragszunk, mert átvágtak bennünket, nem biztosították azt a keresetet, amit akkor ígértek, amikor a bányától elküldtek ide bennünket. Egy hét múlva levelet kaptam a főnökeimtől, hogy azt a munkásszállást pedig robbantsam szét. De hát hova tegyem őket? Én ajánljam fel az egyik szobámat talán? Ott se férnek el tízen. De az ilyen típusú emberek lassan elkoptak azért. Kettő ha akad közülük, akik viszont már meghonosodtak. Kit elvittek jobb belátásra bírni öt-hat hónapra, ki meg maga szédelgett el, kit a vállalat tanácsolt el. Nem beszélve arról, hogy ezek a keresetüket egy-két nap alatt elitták, ilyenkor a háziasszonyuk főzött nekik valami lity-lötty levest, de egyébként a körülményeik nagyon-nagyon ziláltak voltak. Na de azok a felszerelések, berendezési holmik is! Hajdúszoboszlón akkoriban számoltak fel egy barakkszállót, idezúdították az összes kacatjaikat, az elrongálódott vaságytól a rozzant székekig, asztalokig. Még tárolni sem tudtam őket, legföljebb magánházaknál, de olykor bizony a szabad ég alatt.

M. G.: Azt hiszem, ez a nagy elhelyezkedés azért jól jött a tápéiaknak, algyőieknek, hiszen a kellemetlenségen túl elég szép pénzbevételekhez jutottak az albérletekből.

R. I.: A kellemetlenségeket persze vállalták, de megjegyzem, hogy van olyan mondás: a pocok sem otthon piszkol. Vagyis a saját otthonukban, szállásukon nemigen csináltak kontrabontot, hanem inkább a szomszédban. Arról is tudok, hogy például pontosan ezek a bányászgyerekek a szomszéd padlásán pihenték ki a züllés fáradalmait, és bizony hozzájuk ragadt egy-két szál kolbász.

M. G.: Úgy szokott lenni, hogy a szétszórtság meg a rossz elszállásolási körülmények, a rendetlenség, a piszok, szóval az összevisszaság maga is csábít a könnyelmű, sőt vagány magatartásra. Egészen bizonyos, hogy a mostani rendezett, tiszta barakkvárosban ilyesmi aligha fordul ma már elő.

R. I.: Ott is akadnak azért, akik megfeledkeznek magukról, kinyílik a bicska, de most már megvannak a megfelelő eszközeink ahhoz, hogy a nemkívánatos elemeket egyszerűen ki tudjuk tiltani, ha nem olyan magatartást tanúsítanak, amit a szállásrend előír.

M. G.: Nehéz évek voltak. De nehéz volt azoknak a munkásoknak is, akik idejöttek, távol a családtól.

R. I.: Visszatérve, hogy milyen előnyöket jelentett ez a bérbeadóknak. Kétségkívül jelentett, különösen azoknak, akikkel — a rendeletet szükségből áthágva — több bérleményre is kötöttünk szerződést. A vállalatnak is előnyös volt az, ha egy helyen több munkást tudtunk elhelyezni, és az ilyen szállások általában kulturáltabbak voltak, mint az egyszobás kis házakban, parasztházakban levők. Tudok olyan bérbeadót, aki 1965-től kezdve adott ki helyiséget, és akinek közel hatvanezer forintot fizetett ki a vállalat hatvankilencig, amikor is felmondtuk a szállást. A rendelet ugyan úgy szól, hogy egy bérbeadónak évente tízezer forintnál többet nem fizethetünk, illetve fizethetünk, de ez esetben már adóköteles a bevétel. Ilyen esetben kénytelenek voltunk megkerülni a dolgot és — mondjuk — nem egy, hanem két bérbeadóval kötöttük meg a szerződést. Mamával is, a fiával is. De hát ilyesmi ritkán fordult elő.

M. G.: Vannak még Szegeden albérletek?

R. I.: Nagyon kevés. Algyőn például egy albérlet van, egy itt dolgozó vezetőállású embernek béreltük, aki családostul lakik benne. Szegeden is van talán három. Továbbra is megoldatlan viszont a női szállás.

M. G.: Női szállás? Ilyen is van?

R. I.: Igen. Vannak fiatal technikusaink, mérnök is akad, meg egyéb különböző beosztásban is dolgoznak nők. Megoldatlan az elhelyezésük.

AZ A BIZONYOS TÖRZSGÁRDA

M. G.: Szeretnék megkérdezni még valamit. Áttekintettük a nehéz kezdeti időszakot. Namármost van a munkások között egy megszilárdult réteg, gerincnek is nevezhetném, ez az a sokat emlegetett törzsgárda. Vagy itt léptek be az elején, vagy máshonnan vezényelték ide őket népgazdasági érdekből. Továbbmenve: ez egy technikailag elég magas igényű üzem, különleges szakképzettség, a munkában felelősség, gondosság szükséges hozzá, ugyanakkor vannak nehéz fizikai munkát igénylő munkahelyek is. Ezek az emberek végigcsinálták ezt az öt esztendőt, kétségkívül ez volt a legnehezebb időszak. Kérdésem az: miben, hogyan jut kifejezésre, hogy őket az üzem külön is megbecsüli. Túl azon, hogy ezek természetesen lakást kaptak.

R. I.: Természetesen lakást kaptak. Akiket idetelepítettek, és akik a többieket, az újakat betanították, ezen túlmenően is kétségkívül kaptak elismerést.

M. G.: De ezt, illetve a lakást akkor is megkapja valaki, ha nem törzsgárdatag, de fontos a beosztása. Teszem azt, eljön ide valaki máshonnan, alkalmazotti beosztásba. Fontos a vállalat szempontjából, hogy itt legyen. Tehát lakást kap, elismerést kap, de nem azért, mert törzsgárdatag, hanem azért, mert fontos a beosztása. De miben fejeződik ki az, hogy egy munkást azért becsülnek meg, mert évek óta itt van és rendesen dolgozik.

R. I.: Abban, amit elmondtam. Meg abban, hogyha megvan az öt éve, tíz éve, tizenöt éve, megkapja a jelvényt és az azzal járó három- vagy hatszáz forintot, ezerötszáz forintot...

M. G.: Én elég sok emberrel beszéltem a termelőüzemnél is, a fúrási üzemnél is, hát bizony nem voltak valami elégedettek ezzel a megbecsüléssel.

R. I.: Különösképpen ezeken túlmenően nem jut kifejezésre. Igaz és valós az a probléma, hogy aki szükséges a vállalat szempontjából, ha nem is műszaki beosztású, vagy nem is speciális olajipari szakember, hanem mondjuk az adminisztrációban dolgozik...

M. G.: Szerintem éppen olyan fontos a vállalat számára a kulcsos is, mert kulcsos nélkül nem megy az üzem.

R. I.: Meg tankállomás-kezelő nélkül sem megy. Meg gépkocsivezető nélkül sem.

M. G.: Nos, ha valaki kulcsosként vagy gépkocsivezetőként törzsgárdatag, miben érzi meg, hogy őt megbecsülik?

R. I.: Véleményem szerint azon kívül semmiben, hogy megkapja a törzsgárdajelvényt, öt, tíz, tizenöt év után. Ahhoz, hogy különleges kitüntetést meg aranygyűrűt kapjon, harminc évet kell lehúznia. De viszont itt maga a mező is mindössze ötéves múltra tekint vissza.

M. G.: De épp ezt az öt évet volt a legnehezebb kihúzni.

R. I.: Igen. Akik ezt végigcsinálták, kiállták a tűzkeresztséget, azok valóban megérdemlik a megbecsülést. De még ezen belül is van itt még egy probléma, vagy inkább szemléleti kérdés, amit inkább az itt ideszegődött emberek éreznek. Mondogatják is, hogy akit a Dunántúlról vagy más olajos területről, Egerből, Szolnokról hoztak ide, azok az itt beléptekkel szemben — függetlenül attól, hogy a kezdeti időben állt be ide — kifejezésre juttatják, hogy te azért nem vagy az igazi. Nem vagy őshazai. Van egy ilyen megkülönböztetés, ami még most is érezteti a hatását. Hogy más az, aki, mondjuk, Bázakerettyéről jött, és más az, aki itt szegődött az olajiparhoz. Pedig itt is vannak jó szakemberek, akik megismerve az olajipar sajátosságait, tudnak annyit produkálni, mint akit Bázakerettyéről vetett ide a sorsa.

M. G.: Azt hiszem, ennek a szemléletnek ott van a gyökere, hogy amazok bizonyos áldozatot hoztak azzal, hogy eljöttek hazulról.

R. I.: Már aki áldozatot hozott.

M. G.: Az itteniek viszont nyertek, mert jó munkahelyhez jutottak.

R. I.: Ezzel a szemlélettel én vitatkoznék. Elsősorban is ők kaptak lakást, lehet, hogy jobbat a réginél...

M. G.: Beszélgettem én idejött emberekkel, akik megmondták, hogy Szegeden lakni azért más, mint Bázakerettyén. Zala megyében.

R. I.: Például a gyermekeik szempontjából, az iskoláztatás szempontjából. Én is kevés olyan emberrel beszéltem, aki nem szerette meg Szegedet. Arról még nem is beszéltünk, hogy amikor ezek a szakemberek idekerültek, eleinte bizony igen mérsékelten tudtuk lakással ellátni őket. Eleinte egyedül jöttek, majd a családjuk is követte őket, és volt olyan család, amelyiket két éven át magánbérleményben helyeztünk el családostul. Bérelt munkásszállásokon. Hol egy szobában, hol egy udvari mellékhelyiségben — nos, az ilyen valóban sok áldozatot vállalt. Nem kész helyre jött. Tudok olyan négytagú családot, amelyik másfél évig három lakásban lakott, például egy udvari melléképületben a két gyerekkel. Égre nyíló helyiségben. Valósággal kiböjtölte, hogy lakást kapjon. Pedig otthon már volt lakása.

M. G.: De az is igaz, azt hiszem, hogy voltak olyan szegediek, akik azért iparkodtak az olajiparhoz, mert arra számítottak, hogy itt könnyebben kapnak majd lakást.

R. I.: De hát ebben csalódni fognak, mert először is nem jut mindenkinek lakás, másodszor pedig, tudni kell, hogy a tanács nem is áll szóba olyan szegedivel, aki az olajiparnál dolgozik, és lakást igényel. A tanácsnál ismerik a mi lakáskereteinket, és bizonyára úgy gondolják, hogy éppen annyi dolgozónk van, hogy mindenkinek megoldjuk a lakásproblémáját. Nem ismerik azt a belső elvet, hogy azért elsősorban az idetelepítettek kapnak a vállalattól lakást. Így tehát a szegediek hátrányos helyzetbe kerülnek, mert most is volt a tanácsnál ez az újabb felmérés, amikor újból be kellett adni az igényléseket. El sem fogadták: menjen a vállalatához.

M. G.: Más vállalatok dolgozóinak esetében nyilván nem így járnak el. De más vállalatoknak — azt hiszem — nincsen is olyan nagyarányú lakáskontingensük, amely fölött szabadon rendelkezhetnek.

R. I.: Ez igaz. De még szövetkezeti lakás igénylése esetén is azzal utasítják el az olajosigénylőket, hogy menjen kérem a vállalatához, ott rengeteg lakás van. Pedig hát ők is tudják, hogy mennyi az a „rengeteg".

M. G.: No, ez olyan kérdés — a lakáskérdés —, amire majd egy más alkalommal kerítünk sort. Egyelőre ezekről a kezdeti időkről szerettem volna tájékozódni. Köszönöm a fáradságát és a beszélgetést.

2

M. G.: Ön mióta dolgozik a kőolajtermelő vállalatnál?

S. L.: Ezerkilencszázhatvanhét október tizenötödikétől, tehát a kezdeti időszakban én még nem voltam itt. Azelőtt a szegedi ruhagyárban dolgoztam mint munkaügyes. Áthelyezéssel kerültem ide.

M. G.: Ezek szerint ön nem importált munkaerő.

S. L.: Tősgyökeres szegedi vagyok.

M. G.: Amikor idekerült, hány ember dolgozott a vállalatnál?

S. L.: Körülbelül ötszázan lehettünk.

M. G.: És most? Négy év elteltével?

S. L.: Ezerhatszáz — néhány fő eltérésével ennyien.

M. G.: És hányan lesznek, amikor véglegesen kialakul a termelési üzem?

LÉTSZÁMGONDOK, FLUKTUÁCIÓ...

S. L.: Pontos számot tudok mondani. Jóváhagyott tervünk van arra, hogy a negyedik ötéves terv végére, 1974 végére mi várható. Illetve 1975-re. Mert ekkor érjük el azt a létszámszintet, ami a beruházások várható befejeződésével a hosszú távú üzemeltetéshez szükséges. Itt a kimutatás, amely szerint 1970-től 74-ig alakul — a terv szerint — a létszám. Hetvenben 1565, hetvenegyben 1580, hetvenkettőben 1605, hetvenháromban 1635, hetvennégyben 1665 fő.

M. G.: De hiszen ezek szerint máris többen vannak, mint...

S. L.: Igen ám, csakhogy ez a létszámterv figyelembe veszi azt a nagyon lényeges dolgot, amit 71-től kezdődően az új szabályzórendszer hozott magával, vagyis annak a bizonyos hatékonysági mutatónak az alakulását. Nálunk várhatóan az eredmény, illetve a nyereség csökkenni fog, mert ahogy a nagy beruházások, illetve létesítmények megvalósulnak, az utánuk fizetendő eszközlekötési járulék nagyban befolyásolja majd a nyereséget. Tehát a nyereségképzésben degresszív folyamat várható. Ilyen okoknál fogva az említett hatékonysági mutatót a létszámmal, illetve a szigorú létszámgazdálkodással próbáljuk javítani. Magát a termelést már nem nagyon tudjuk öt év alatt olyan mértékben növelni, hogy a nyereséget ezzel tudnánk fokozni. Ezért voltunk kénytelenek a létszám megállapításánál a legszűkebb kereteket megszabni. De azért ettől függetlenül nekünk vannak aranytartalékaink. A szolnoki központnak az egész vállalatra érvényes tervében új mezők címén is szerepel bizonyos létszám, márpedig nyilvánvaló, hogy ezek az új mezők nem Szolnokon, nem Egerben, nem Orosházán, nem is Hajdúszoboszlón, hanem elsősorban itt nálunk, a szegedi üzemnél fognak belépni. Gondolok Dorozsmára, Deszkre, Ferencszállásra, ezt a létszámot tehát mi vesszük igénybe olyan mértékben, ahogy belépnek a termelésbe ezek az új mezők. Ez indokolja a látszólagos létszám-túllépést.

M. G.: Mi az arány a jelenlegi ezerhatszázas létszámon belül a munkások és alkalmazottak között? Ez utóbbiakban benne vannak természetesen a műszakiak is.

S. L.: Ezerháromszáz a munkás, és 295-300 az alkalmazott. Ezt az arányt nem kívánjuk megváltoztatni, úgy értve, hogy az alkalmazottak arányát nem kívánjuk növelni.

M. G.: Jó ez az arány? Egészségesnek mondható?

S. L.: Ha a két évvel ezelőtti helyzetet veszem figyelembe, azt lehet mondani, hogy az alkalmazottak aránya túlzott mértékű, sőt két év óta romlott a helyzet. Hatvankilencben még az összlétszám 15,4 százaléka volt alkalmazott, a múlt év végén pedig már 18 százalék. Ez a tendencia nyilvánvalóan nem helyes, nem egész-

séges. Igen ám, csakhogy a létszámnövekedés, illetve az aránynövekedés mögött az van, hogy a megnövekedett műszaki feladatokhoz több műszaki alkalmazott kellett, emiatt tolódott el az arány. Megnyugtató, hogy ugyanakkor az adminisztratív állományúak aránya nem nőtt. Ami a jövőt illeti: az alkamazottak aránya nem emelkedni, hanem ellenkezőleg, csökkenni fog.

M. G.: Mindent egybevetve tehát azt lehetne mondani, hogy az üzem most már ilyen tekintetben is konszolidálódott. Kialakultak a létszámkeretek, amik nem is igen fognak most már változni.

S. L.: Igen. Különösen az olyan egységeknél, mint az olajtermelés, a gáztermelés, a kútjavító üzemegységek, ahol már nagyobbak a tapasztalatok, kialakultak a normatívák, hogy egy-egy termelési egység, berendezés kezeléséhez, kiszolgálásához hány ember szükséges. A további probléma már nem is mennyiségi, hanem minőségi természetű lesz.

M. G.: A szakképzettségre céloz, de erre majd később kitérünk. Most, még a létszámnál maradva, volna egy kérdésem, amire talán nincs adat, de a pár éves tapasztalat alapján tud hozzávetőleges választ adni: a mára 1600-ra megállapodott munkahelyen vajon hány ember fordult meg az elmúlt évek alatt?

S. L.: Vannak nyilvántartásaink a fluktuációról. Elég sok emberről van szó. A rekordot feltétlenül 1968 tartja. Abban az évben még mihozzánk tartozott a szanki mező. Ezzel együtt 1968-ban 1112 ember lépett be hozzánk, kilépett viszont 419 fő.

M. G.: Ez nem is látszik túl magas aránynak.

S. L.: De ha azt veszem, hogy az üzem átlagos létszáma akkoriban lehetett úgy 600-700 fő, mindjárt más a kép. Ehhez kell a fluktuációt százalék szerint kivetni, hát ez bizony lehetett úgy 60-65 százalék.

M. G.: Melyik munkahelyen lehet kimutatni a legnagyobb mértékű jövés-menést?

S. L.: A termelési üzemegységhez felvettünk 221 főt, ugyanakkor kilépett 92, az átlagos állományi létszám viszont 190 fő. A gázüzem akkor még nem volt számottevő. A csőszerelőknél már elég komoly létszám dolgozott, ide felvettünk 158 főt, elment nyolcvan, az átlagos létszám 209 volt, a fluktuáció tehát negyven százalék körül van. A gépészeti üzemegység átlagos létszáma 114 fő, innen 51 ember lépett ki — a belépők száma 131 volt, tehát több, mint az állományi létszám. Vagy itt van a szállítási üzemegység: az átlaglétszám 126, s erre a 126 helyre egy év alatt 141 embert vettünk fel. De még abban az évben kilépett hetvenkettő. Több mint a fele. A kútjavításnál, amely nagyjából hasonlít a fúrási üzemnél végzett munkatevékenységhez, hatvanöt embert vettünk fel, viszont kilépett 47. Ha figyelembe vesszük, hogy akkor még mindössze három kútjavító berendezésünk volt, s ezt nyolcvan fő szolgálta ki, látható, mekkora volt a jövés-menés. Az állandó létszámnak több mint a fele lépett ki egy év alatt.

M. G.: Ez bizony sok ember. Hogyan győzték, hogy úgy mondjam, beszerezni a folyton szükséges utánpótlást?

S. L.: Toborzással. Szombatonként, vasárnaponként elindultunk a községekbe. Úgy is mondhatnám, szép idők voltak. És izgalmasak. A megyei tanácstól megkaptuk a toborzási engedélyt, aztán, ahova ki akartunk menni, mondjuk a makói járásba, vagy emerre, Dócra, Mindszentre, Csanytelekre, felvettük a kapcsolatot az illető járás munkaerő-gazdálkodási hivatalával, kértük, hogy segítsen minket a toborzásban, vegye fel a tanácselnökökkel a kapcsolatot. Amikor mi kimentünk, már kész címek vártak bennünket, személyesen felkerestük az illetőket, elbeszélgettünk velük a lakásukon. Jobbik esetben behívták a „jelölteket" a kultúrházba, tanácsházára, ott mi elmondtuk a feltételeket, mennyi lesz a kereset — ez érdekelte elsősorban az embereket —, milyen lesz az ellátás, vagy hogy például, ha egy útvonalról többen jelentkeznek, akkor buszjáratot indítunk; elmondtuk, hogy a nyolc osztályt végzettek számára milyen lehetőségek nyílnak azáltal, hogy szakmunkásképzésben vehetnek részt, szakmát tanulhatnak...

M. G.: Volt eredményük az ilyen toborzási utaknak?

S. L.: Volt. Az, hogy mi egy évben 1112 embert fel tudtunk venni, az már önmagában jelzi az eredményt. Mindenesetre, a Moszkvai körúton — mert akkor még a Moszkvai körúton, az egykori seprűgyárban székeltünk — nem ölbe tett kézzel vártuk, hogy a sarki korcsmából kiszédül, hozzánk meg beszédül a munkaerő. S az akkori toborzás eredményét jelzi az is, hogy a buszjárataink, amelyekkel dolgozóinkat hazulról ide, innen hazaszállítjuk, azóta is megvannak, így például a makói járat, ahova bizony nagyon sokat jártunk ki munkaerőért.

M. G.: Bizonyára van olyan tapasztalatuk is, hogy ahol jól gazdálkodnak a szövetkezetek, onnan nehezebb volt munkaerőt szerezni, ahol viszont gyengébb volt a szövetkezet, ott könnyebb. Hol volt a legkönnyebb? Melyik vidéken?

S. L.: Elsősorban természetesen itt, helyben, Algyőn — itt sokan álltak be hozzánk. Aztán a makói járat útvonalán: Maroslele, Földeák, Ferencszállás, Deszk. Nagyon jelentős munkaerőforrás az ásotthalmi körzet. Öttömös környéke. Amikor létrehoztuk az ásotthalmi meg a kelebiai tankállomást, szinte egyik napról a másikra előteremthettük a létszámot. Azon a részen a termelőszövetkezetek gyengébbek, sőt szakszövetkezetek működnek — hát itt könnyen tudtunk helybeli munkaerőt biztosítani. Előfordult, hogy az ásotthalmi tankállomás beindításakor az indulás előtt alig három-négy nappal kaptuk a feladatot: kell oda tizenkét ember. Kapkodtuk a fejünket, most mi lesz? Telefonáltunk az ásotthalmi tanácshoz — akkor még toborzási engedélyt sem kértünk a megyétől —, kértük a tanácselnököt, segítsen nekünk a 12 ember leszerződtetésében. Segített is. Kihirdette a feltételeket, és egyszer aztán beszólt, hogy menjünk ki, mert van nyolc-tíz érdeklődő. Kimentünk, ott találtunk 12 embert, csodák csodája mind a tizenkettőnél már ott volt a munkakönyv, a munkavállalásnak minden feltételével rendelkeztek, mind a tizenkettőt beültettem a kocsiba, behoztuk őket ide Algyőre, elintéztük az adminisztrációs dolgokat, s a kocsi azzal vitte őket haza, hogy másnap reggel már jelentkezzenek a munkahelyen.

M. G.: Vajon ezek az emberek aztán megmaradtak-e?

S. L.: Azt hiszem, zömmel megmaradtak, mert az ottani munkakörülmények nagyon megfelelnek nekik. Közel vannak az otthonukhoz, munka után el tudják látni az otthoni házkörüli kertet, gazdaságot...

M. G.: Nem is gondoltam, hogy ilyen szisztematikusan, szívósan kellett dolgozni azért, hogy a nagy fluktuáció miatt a szükséges munkáslétszám mégis meglegyen.

S. L.: A mi helyzetünket külön is megnehezítette, hogy Szeged régebbi nagyvállalatainak igen nagy az elszívó hatása. Megmutatkozott ez például abban is, hogy a központi munkaerő-irányítástól nem tudtunk megfelelő segítséget kapni, hiszen ők is a régebbi üzemeket ismerték, a jelentkező munkaerőknek azokról többet tudtak mondani, minket alig ismertek. De bármely új üzem vagy gyár indulását ez a körülmény nagyon megnehezíti. A mi esetünkben talán az mondható némi előnynek, hogy ha az emberek azt hallották: „olajbányászat", arra gondoltak, no, ez itt az ígéret földje, sokan aztán emiatt mozdultak felénk.

M. G.: De aztán jött a csalódás.

S. L.: Nem is kicsi csalódás. Mert azért a keresetek akkoriban nemigen voltak „versenyképesek" más iparágakkal. Talán most mondhatjuk már azt, hogy Szegeden egyike vagyunk a legjobban fizető cégeknek. Hatvanhétben-hatvannyolcban bizony elég mélyen álltunk. Azóta többször is hajtottunk végre bérkorrekciót, amit nagyrészt, sajnos, saját erőből kellett a részesedési alap terhére megoldanunk. Nagyon alacsony szintről indultunk. Valami 22 ezer forintos évi átlagbérrel kezdtük, jelenleg 28 ezer forint körül tartunk az egy főre jutó évi átlagbérrel, ezzel bizony nagyon kevés vállalat dicsekedhet. Méghozzá saját erőből!

M. G.: De még mindig nem kaptam választ arra a kérdésre, hogy vajon a mostani 1600 munkahelyen az évek folyamán vajon hány ember fordult meg.

S. L.: Sajnos, a 68 előtti időkről nincsenek pontos kimutatásaink, az volt a hőskor kezdete. Akkor nem volt idő statisztikák készítésére. De azt már láttuk, hogy 68-ban 1112 ember jött hozzánk. Lássuk tovább: 69-ben 537 volt a belépők száma — kilépett ugyanakkor 349 fő. Nagy a csökkenés az előző évhez képest, de ez ne tévesszen meg bennünket, ez az adat kissé fals, mert 69-ben leválasztották tőlünk a

szanki üzemet és az építési üzemegységet is, külön önálló üzemekké szervezték őket. Az összehasonlítás tehát félrevezető lenne. A 69-es adatban már nincsen benne sem Szank, sem az építési üzem létszáma. Ha hozzávenném például az építési üzemet, ahova — biztos vagyok benne — legalább háromszáz ember lépett be, akkor meglátszana, hogy a csökkenés nem is olyan nagyarányú. A fluktuáció ebben az évben is negyvenszázalékos, de ezen belül is elkeserítő, hogy épp a kútjavítóknál majdnem ötven-, a szállításnál pedig több mint ötvenszázalékos volt a fluktuáció. A szállításnál jelentkező nagyarányú fluktuációt persze magyarázza az is, hogy ebben az évben szándékos „tisztítást" hajtottunk végre a gépkocsivezetők között. Egyszerre nagyobb tömegben jöttek, és mivel a gépkocsivezetők közt elég nagy a lehetőség a visszaélésre, üzemanyaggal, kilométerrel, akadtak, akik ezt ki is használták. Volt bizony tíz-tizenkét sofőr, akit mi magunk küldtünk el. Meg kellett kezdeni a rendcsinálást. Ebben az évben viszonylag legjobban stabilizálódott az olajtermelési üzemág, valójában a legfontosabb üzemegységünk. Bár 32,9 százalékos volt a fluktuáció, s 108-an léptek ki, hónapról hónapra 305—310 körül stabilizálódott a létszám.

M. G.: Most nézzük meg, hogy hetvenben hogyan alakultak a dolgok.

S. L.: Előre megjegyzem, hogy az építési üzem létszáma és munkaerőmozgása még mindig nem szerepel az adataink közt. Azért mondom, hogy még mindig nem, mert az idén már szerepelni fog, ugyanis a szervezeti önállóság nem vált be...

M. G.: Igen. Sokszor olvashattunk az újságban ennek az üzemnek a belső problémáiról.

S. L.: Nem vált be, és hetvenegytől újra hozzánk csatolták. Nos, ezek előrebocsátása után lássuk: hetvenben belépett 277 fő, kilépett 220 fő. A fluktuáció 23,7 százalékra csökkent. Ezt már hasonlíthatom a 69-es adathoz, hiszen a körülmények hasonlóak — a fluktuáció 40,9 százalékról 23,7 százalékra csökkent. Ez nagyon jó eredmény. A hetvenes évbe már eleve úgy léptünk át, hogy elkezdődik a stabilizálás időszaka. Ez a munkaerő-politikában úgy nyilvánult meg, hogy nem mindenáron a mennyiségi felvételre törekszünk, hanem most már elsősorban a minőségre. Lényegében elmondhatjuk, hogy üzemünk most már nem átjáróház. Az idén még inkább tovább tart ez a folyamat, sőt még további megszorításokkal, mert hetvenegy január 1-től a már említett hatékonysági mutatót „bejátszották" a gazdálkodásunkba. Tudni kell, hogy a létszám alakulása nagyban befolyásolja a hatékonysági mutatót. Ha a nyereség és a bér tömege nem növekszik, hanem azonos szinten van, viszont a létszám növekszik, akkor romlik a hatékonysági mutató. Legalább a létszámgazdálkodással próbáljuk javítani a helyzetet: kevesebb létszámmal, magasabb műszaki színvonallal tudjuk csak javítani a hatékonyságot. Ennek a mutatónak minden egyszázalékos javulása esetén 0,3 tized százalékos olyan bérfejlesztést hajthatunk végre, ami nem esik adózás alá. Ha tízszázalékos a javulás, akkor már háromszázalékos adómentes bérfejlesztésre van lehetőségünk, és ez már nem valami elenyésző dolog. De ha nincs hatékonyságjavulás, akkor csak olyan bérfejlesztést tudunk végrehajtani, ami progresszív adó alá esik...

...ÉS A MEGSZILÁRDULÁS

M. G.: Hallatlanul bonyolult, legalábbis a nem szakember számára bonyolultnak ható szabályozók léptek életbe — úgy látszik — az új mechanizmussal.

S. L.: Sőt, mindig variálják, változtatják. Nos, hetvenről tehát azt mondhatom, hogy egy nagyon pozitív folyamat zajlott le az üzemünknél. Mutathatok önnek egy részletes elemzést, amely pontos adatokkal illusztrálja azt a fejlődést, amely a munkaerő-helyzetben végbement, s azt az utat, amelyet üzemünk, úgy is mondhatnám a kezdeti szervezetlenségtől — mert honnan is indult volna, ha nem innen? — mostanáig, a stabilizálódásig megtett.

M. G.: Úgy látszik, hogyha a munkaügy nézőpontjából tekintjük az üzemet, az egésznek a működését, mind a pozitív, mind pedig a zavaró tényezőket észrevehetjük. Ez itt afféle magaslati megfigyelőhely.

S. L.: Valóban így van. A példa kedvéért csupán egy témára hívom fel a figyelmét. Mennyi minden kiolvasható és következtethető az üzem helyzetére a fegyelmi ügyek alakulásából! Kérem, csak néhány adatot mondok. Amíg 1969-ben igazolatlan mulasztások miatt kieső munkaórák száma 7912 volt, ez 1970-ben 5344-re csökkent.

M. G.: Szilárdult a fegyelem.

S. L.: Ezt az is jelzi, hogy míg 1969-ben összesen 137 fegyelmi büntetést kellett kiszabni az üzemvezetői figyelmeztetéstől a prémium megvonásán át az elbocsátásig, 1970-ben ez a szám is nyolcvanra csökkent. Az előző évben 46 esetben fordult elő a Büntetőtörvénykönyvbe ütköző vétség vagy bűntett — 49 elkövető ellen kellett eljárást indítani —, az ilyen esetek száma hetvenben már 41-re s az elkövetők száma negyvenkettőre csökkent. A szervezettség, az ellenőrzés, a megelőző tevékenység javulását mindezeken túl az is jelzi, hogy nagymértékben csökkent például a szándékos fosztogatás jellegű cselekmények száma is. 1970 november—december hónapjaiban például az első negyedévhez képest 60 százalékkal.

M. G.: Ezek persze a felderített esetek. És a százalékos kimutatás nem is mindig ad teljesen tiszta képet a helyzetről. Talán többet mondana, ha tudnánk, mennyi kár érte az üzemet a különböző vétségek, bűntettek miatt — forintban.

S. L.: Tudjuk. Hatvankilencben 186 ezer, hetvenben 135 ezer. A csökkenés itt is nyilvánvaló. De ezekből a károkból tavalyelőtt csak mintegy 38 ezer térült meg, tavaly viszont a sokkal kevesebb kárból is sokkal több: 80 ezer forint.

M. G.: Én őszintén szólva nemigen tudom megítélni, hogy mindez sok-e vagy kevés egy ilyen méretű üzemben. A helyzet javulásának a tendenciája azonban kétségkívül — ahogy mondani szokás — minden vonalon kimutatható. De hát egy üzem stabilizálódásának, gondolom, nagyon sok összetevője van. Például az, hogy az elmúlt években végbement nagyarányú fluktuáció közben azért évről évre megragadt és stabilizálódott itt egy bizonyos létszám, mondhatnám úgy is, hogy a nagy kavargás közben leülepedett egy-egy réteg, s ezek már hozzátapadtak ahhoz a bizonyos törzsgárdához, amely Zalából, Biharból s máshonnan került ide az algyői mezőre.

S. L.: Feltétlenül. S hozzá kell tenni azt is, hogy sokan szakmát szereztek, mert arra nagyon szívósan törekszünk, hogy a szakmunkásképzés állandó legyen.

M. G.: Milyen szakmát szerezhetnek itt a munkások?

S. L.: Az érettségizettek kétszáz órás, a nem érettségizettek négyszáz órás tanfolyamon „olajipari szakmunkás" szakképzettséget szerezhetnek. A kétszáz órás egy éven, a négyszáz órás két éven át tart. Most, az idén már sikerült szerveznünk egy bentlakásos tanfolyamot is itt Algyőn.

M. G.: Ez az „olajipari szakmunkás" — elismert szakma?

S. L.: Igen. Belekerül a munkakönyvébe is az illetőnek.

M. G.: De máshol, más iparágban ezt nemigen tudja hasznosítani.

S. L.: Nem. Ez speciális szakma. Emiatt is rövidebb a tanulási idő, mert csak erre a szakmára szorítkozik az oktatás.

M. G.: Jár-e a szakma megszerzése bizonyos anyagi elismeréssel? Mondjuk, a munkabérben?

S. L.: A miniszteri rendelet ezt a kérdést úgy szabályozza, hogy előírja: adható béremelés. De nem kötelező. Mi azonban kategorikusan kijelentettük, hogy aki megszerzi a szakmunkás-bizonyítványt, béremelést kap. Aki jelesen végzett, az ennyit, aki megfelelően, ennyit. Természetesen figyelembe vesszük azt is, hogy ki mit produkál. Kezdetben a szakmunkásképzéssel is voltak nehézségeink, hiszen a szabályok azt írják elő, hogy kétéves gyakorlat szükséges a szakmunkásképzés elkezdéséhez. De nekünk nem voltak kétéves gyakorlattal rendelkező munkásaink! Úgy hidaltuk át, hogy a tanfolyam idejét is beleszámítottuk: mire elvégzi a tanfolyamot, a gyakorlatot is megszerzi. Ez esetben is a szükség törvényt bontott.

M. G.: Ez érthető. Most már az volna a kérdés, hogy a munkások között megfelelő-e a szakmunkások aránya?

S. L.: Őszintén szólva, ezzel nem lehetünk elégedettek. Pedig ez — főképpen a jövőre nézve — olyan fontos kérdéssel függ össze, mint a munkavégzés színvonala, gondoljunk csak az automatizálás bevezetésére és arra, hogy épp a legfontosabb, a

közvetlenül termelő, az üzem főprofilját képező üzemegységekben alacsony a szakmunkások aránya. Sőt ebben a tekintetben a 69-es évhez képest 70-ben bizonyos romlás következett be, mert több betanított munkást vettünk fel, mint amennyi szakmunkást. A termelési üzemegységnél a munkásoknak mindössze 32 százaléka szakmunkás, a gázüzemegységnél 61, a kútjavítóknál pedig 44 százalék a szakmunkások aránya. Ez kevés. Ha akár a korszerűbb technika alkalmazására, akár a törzsgárda megszilárdítására gondolok, elsőrendű dolog, hogy emeljük a jól képzett szakmunkások arányát. Erre is való az üzemen belül a szakmunkásképzés. 1970-ben például tizenhatan tettek ilyen módon szakmunkásvizsgát az üzemben.

LAKÁSKÉRDÉS AZ OLAJOSOKNÁL

M. G.: Térjünk rá a vállalati lakásügyekre. Hány lakást adtak eddig a dolgozóiknak? Úgy tudom, az üzem jelentős kontingenssel rendelkezik, ami fölött maga dönt, kinek adja oda.

S. L.: Igen. Kétfajta lakástípusunk van. Az egyik az Ingatlankezelő Vállalat kezelésében levő úgynevezett koordinációs lakások, a másik az üzem kezelésében levő, saját beruházás keretében épített lakások. Ilyen lakások épültek a Pusztaszeri utcában, az Osztrovszky utcában, Bokor utcában, most épül a Kígyó utcai és a Roosevelt téri nagy lakóépület, aztán felépült a negyven szolgálati lakás itt Algyőn, s természetesen további programjaink is vannak: az úgynevezett K-program, a J-program, ezeket mind magunk építjük. De beszéljünk először az IKV kezelésében levő koordinációs lakásokról. Ezeket mi megvásároltuk, a fejlesztési alapból utaltuk át a pénzt.

M. G.: Ezek tehát szintén a vállalat által finanszírozott építkezések.

S. L.: Igen, csak nem saját építésűek. Megvásároljuk őket, amikor elkészülnek, s így megkapjuk a bérlőkijelölés jogát. Nos, ilyen vásárolt lakást kaptunk és adtunk a dolgozóinknak hatvanöt óta egyszobásat három darabot, hatvan darab másfél szobásat, továbbá kilencven kétszobás, 11 két és fél szobás és mindössze egy háromszobás lakást. Ez utóbbi az üzemvezető Juratovits Aladár elvtárs lakása, hatvankilencben kapta. Ez összesen 169 lakás, de ezek csak a mi üzemünk lakásai, a Nagyalföldi Kőolaj- és Földgáztermelő Vállalaté, a fúrási üzem adatait nem ismerem. Most nézzük az üzemi beruházás keretében épült lakásokat, tehát amiket mi építettünk. Egyszobás kettő, másfél szobás nincs, kétszobás lakások száma szintén kettő. Két és feles nincs, háromszobás ötvenhat. Így például az Osztrovszky utcaiak meg az algyői úgynevezett készenléti lakások is háromszobásak. Ez összesen hatvan. Ha a két lakástípust egybeveszem, összesen 234 lakás fölött diszponáltunk a mai napig.

M. G.: Úgy gondolom, hogy ez a tény — tehát hogy lakást kapnak — nagymértékben megszilárdítja a törzsgárdát. De mi történik akkor, ha valaki kilép?

S. L.: Ez nagyon sarkalatos kérdés. Nem tudom, hogy az új rendelkezések változtatnak-e a helyzeten, mert itt nagy problémáink vannak. Ha eddig egy dolgozó kilépett a vállalattól, és visszakértük a lakást, mit tudtunk tenni? Semmit. Nem írhatjuk rá a „mill" lapjára, hogy van neki kétszázezer forintos tartozása. Két bírósági tárgyalás, és megnyeri a pert, mert nem a tulajdonába megy át a lakás, hanem mint bérlő marad benne. Bérlővel pedig nem lehet kifizettetni a lakás árát. Amikor a tröszt beruházási főosztálya a lakásépítésekre, lakásvásárlásokra, arra a bizonyos ezer lakásra vonatkozó keretszerződést kötötte a városi tanáccsal, amelynek nagyobb része a Tarjánban fog megépülni, nem lehetett elintézni a tanáccsal, hogy ezek a lakások többszöri bérlőkijelölési joggal kerüljenek a birtokunkba. Egyszeri bérlőkijelölési jogunk van ezekre a koordinációs lakásokra. Ugyanakkor mi egy összegben vesszük meg a házakat, a lakásokat, nagyon komoly összegekért, azonkívül még ötszázalékos prémiumot is fizetünk kivitelezőknek, csakhogy ne legyen határidőelcsúszás. Az egyszeri bérlőkijelölési jog azt jelenti, hogy odaadjuk a lakást — megfelelő fontossági sorrendet állítva fel — valakinek, és ha aztán az illető elcseréli, vagy kilép tőlünk, semmit nem tudunk csinálni. Úgy vész el a lakás, ahogy van —

sőt! az illető még manipulálhat is vele, holott ingyen kapta meg. Sőt! lehetséges, hogy mire az az ezer lakás megépül, már csak 800 olyan lakás lesz, amelyben olajipari dolgozók laknak. Ide vezet az, hogy a háromszori bérlőkijelölési jogot nem tudtuk a tanáccsal elfogadtatni. Arra hivatkoznak, hogy ők átvették a házak kezelését, karbantartását, felújítását, ami nagy költséget emészt fel. Igen ám, de mi egy összegben megfizettük, s a bérlők most már magasabb lakbéreket fizetnek, abból is telnie kellene valamire... Namármost, ha valaki itthagy bennünket, hiába íratunk alá megállapodást — például, hogy tíz évig itt kell dolgoznia, ez jogilag nem megalapozott. Ha két év múlva kilép, mi azt a lakást elveszítettük, mert ő nemigen fog onnan kimenni, vagy pedig ugyanolyan lakást kér, mint amilyenből kiköltözik. Ezzel mi nem nyertünk semmit.

M. G.: Az elosztáskor milyen szempontok szerint döntik el, hogy ki kap s ki nem kap lakást?

S. L.: Miután a lakáselosztó bizottságnak elnöke vagyok, erre is konkrét választ tudok adni. Elsősorban az olajiparban eltöltött idő jön számításba. Nem itt a szegedi üzemben, hanem bárhol az olajiparban eltöltött időről van szó. Nagyon lényeges, szinte döntő szempont. Továbbá a betöltött munkakör, illetve beosztás. Van például egy nagy gyakorlatú szakember, tíz év óta dolgozik az olajiparban, idehozták, fontos beosztása van, termelési csoportvezető vagy fúrómester, vagy a kútjavítóknál technikus — mind a két fontos feltétellel rendelkezik, tehát lakásra jogosult.

M. G.: A családi körülmények mennyiben játszanak szerepet?

S. L.: Azok, ha a fontossági fokozatokat nézem, elég soká jönnek. Megelőzi például az illető munkavégzése, hogyan dolgozik, milyen minőségű munkaerő az illető, aztán az is, hogy társadalmilag milyen aktivitást fejt ki. Nálunk a szociális szempontok, ha szabad így kifejeznem, nem olyan lényegesek, mint amiket felsoroltam. Mi nem tanács vagyunk, nem egy szociálpolitikai elveket megvalósító intézmény, ahol elsődlegesek a szociális szempontok. Mi abból a célból építünk és adunk lakásokat, hogy az üzemeltetés, az üzemérdek ezáltal is biztosítva legyen, illetve a személyes feltételeket ehhez megteremtsük. Előfordulhat — egy durva példát mondok —, hogy valaki négy éve itt dolgozik, az illetőt felvettük mint kútkezelőt, azóta is kútkezelőként dolgozik, különösen előre nem lépett, nem kulcsfontosságú a munkaköre, van három gyereke, jóllehet, ő még nem kapott lakást, de az már kapott, aki csak egy éve van itt, de főelektrikusra volt szükségünk, és csak úgy tudtunk ilyen szakembert kapni, hogy őneki lakás kell. Lehet hogy családja sincs, mégis megkapta már a lakást. Mert ez az üzem érdeke. Ha két embernél azonosak a feltételek, akkor jöhet csak számításba a szociális helyzet, vagyis hogy vajon milyen az egyiknek és milyen a másiknak a családi és lakáshelyzete.

M. G.: Arra vonatkozóan mi a tapasztalatuk, hogy vajon ennek a lakáselosztó bizottságnak a munkájával hogyan vannak az emberek megelégedve? A besorolással? Van-e türelmetlenség?

S. L.: Ha van türelmetlenség — és van ilyen türelmetlenség —, az amiatt van, mert nem tudják az emberek megérteni, hogy nem a szociális szempont a döntő a **jogosultság megállapításánál.** Másképp ítélik meg, és nehéz is elbírálni a saját szempontjukból, hogy ki fontosabb, ki nem fontosabb. Úgy érzi mindenki, még egy segédmunkás is, hogy az ő ügye a fontos. Na de az üzem létrehozása, kialakítása szempontjából lehet differenciálni, és ez a differenciáltság a lakáselosztásnál elég erősen érvényre jut. Vagyis a szociálpolitikai tényezők csak annyira jönnek figyelembe, ahogy az előbb is elmondtam.

M. G.: Az emberek szempontjából nézve viszont mindenki fontosnak tartja a saját munkáját, és terhesnek a saját szociális állapotát.

S. L.: Igen. És azt látja, hogy valaki idejön, fél éven belül kap lakást, pedig volt lakása, azt leadta, és máris kapott lakást. Mert az illető gázüzemi mérnök. Ezt nem érti meg az, aki négy éve itt van, és nincs lakása. Azóta vár. Őneki nem lehet megmagyarázni azt, hogy mi a népgazdasági érdek. Valahogy úgy vesznek, úgy tekintenek bennünket, mint egy tanácsot, amelyiknél a szociális szempontok a legfontosabbak.

M. G.: Volt-e rá eset, hogy valaki kilépett, és olyan lakásban lakott, amelyet a vállalat építtetett? S ha igen, mi lett a lakással?

S. L.: Volt ilyen eset. Itt van például a Bankós-téma, sokat beszélnek róla az emberek. Hatvankilenc elején vettük fel, a gázüzemben dolgozott, intelligens, érettségizett fiatalember volt, iparkodott is, jól is dolgozott, a gázüzem látott is benne perspektívát. Nős volt, egy gyerekkel. Szervezési feladatokra szánták, elég fontos beosztásba. A lakáselosztó bizottság megvizsgálta az ügyét, elmentünk környezettanulmányra is, hát bizony siralmas állapotokat tapasztaltunk. Egy udvari lyukban lakott, se levegő, se világosság, és ott egy másfél-két éves gyerek, sápadtan, hát borzasztó körülményeket találtunk. S akkor mérlegeltük: ha már a munkahelyi vezetői is úgy nyilatkoznak, hogy fontos beosztásra méltó, akkor hát kapjon lakást. Megkapta a lakást itt, Algyőn, egy szép háromszobás lakást. De családi problémái miatt elvált a feleségétől, elment Százhalombattára. Ott kamatoztatja azt, amit itt esetleg megtanult. Itthagyta „nekünk" a feleségét meg a gyerekét a háromszobás készenléti lakásban, amit azért építettünk, hogy közel legyenek azok az emberek, akikre akár baj esetén is azonnal szükségünk van. Most már perre került a dolog. Felajánlottunk egy Április 4. útjai egyszobás lakást, amit nem fogadott el, és a bíróság is olyan álláspontot foglalt el, hogy nem köteles két komfortfokozattal alacsonyabb színvonalú lakást elfogadni. Fél éve húzódik az ügy, nem tudom mi lesz a kimenetele, ugyanakkor itt vár egy villanyszerelő, aki soron következne a lakáskiutalásban, de nem tudjuk beköltöztetni, pedig nagyon fontos lenne, ha itt lakna, mindig kéznél lenne. A családjával fél év óta vár, hogy mikor tud végre beköltözni.

M. G.: Úgy tudom, más módon is lehet az üzemnél lakáshoz jutni. Például úgy, hogy az üzem támogatja a dolgozók családiház-építkezéseit.

S. L.: A lakásépítési támogatási akciót az idén, 71-ben kezdtük el. Korábban erre nem kaptunk keretet, bár a kollektív szerződésben benne volt ez a lehetőség. A tröszt gyakorlatilag 71-re biztosított erre a célra keretet, a mi üzemünkre ebből 520 ezer forint jutott. Szabályozva volt az a maximális összeg, amit kamatmentes kölcsönként adhatunk az építtetőknek. Ez ötvenezer forint. Volt is jelentkező vagy harminc. De mikor aztán arra került a sor, hogy a kölcsönök fölött döntsünk, jött a meglepetés. Nem vettük ugyanis figyelembe a később jött részletes szabályozásokat, hogy mik a kölcsön megadásának a feltételei. Hogy a kölcsönt egyáltalán ki lehessen adni. Az ötszázezer forint már a zsebünkben volt, amikor elkezdtük tüzetesebben vizsgálni a kölcsönt igénylők körülményeit. És csodák csodája, a harminc igénylőből mindössze három rendelkezett olyan feltételekkel, hogy a kölcsönt meg is kaphatta. A negyedik intézése most van folyamatban.

M. G.: Mik ezek a feltételek?

S. L.: A legfontosabb: az illető igényjogosult legyen lakásra. Tehát nincs neki kiutalt lakása vagy háza. Ez alapfeltétel. Továbbá: legyen építési engedélye. Legyen telke, legyen építési anyaga, illetve rendelkezzék olyan anyagi feltétellel — takarékkönyv stb. — ami biztosítja, hogy az OTP-kölcsönnel meg a vállalati támogatással együtt a ház lakhatóvá felépül. És csak új ház építésére adható a kölcsön, felújításra, bővítésre nem. Így tehát mindössze 150–160 ezer forintot tudunk lakásépítések támogatására felhasználni, a többit, ha akarnánk, se tudnánk. Volt olyan igénylő, akitől megkérdeztük: telked van? Nincs. Pénzed van? Nincs. Anyagod? Nincs. Hát mit akarsz építeni? Hát — azt mondja — majd lesz valahogy. Erre nem lehet támogatást adni. A legkomolyabb akciónk az, hogy a város szélén, itt a baktói részen a dolgozóinknak a tanácson keresztül segítettünk telekvásárlásban. Nyolc vagy tíz telket sikerült így megszerezni, persze, nekünk ez anyagi áldozatba nem került, a támogatás csak erkölcsi jellegű volt. Hogy egyáltalán telket kaphassanak. Lehet, hogy majd jövőre, amikor már egy-egy telektulajdonos rendelkezni fog a többi feltétellel is — lesz építési engedélye, építési anyaga stb. —, akkor majd jelentkezik anyagi támogatásért — nálunk. És akkor már nem lesz akadálya annak, hogy kölcsönt adjunk ezeknek az építtetőknek.

M. G.: Más olajipari üzemeknél is vannak vajon hasonló problémák?

S. L.: Egészen bizonyos, csak ott másfélék. Így például a hajdúszoboszlói üzemnél egyáltalán nincs lakásjuttatás. Nálunk van. Mi az ezer lakásig adhatunk lakásokat — emiatt is van, hogy a családiház-építési akció nem tudott nálunk kibontakozni.

M. G.: Ez az ezer lakás persze, nemcsak a termelővállalaté.

S. L.: Nem. Ebben benne van a fúrási üzem is meg a DÉGÁZ is, meg a tröszt idetelepült egyéb kisebb vállalata is, de mi vagyunk a nagy felhasználók, mi kapjuk ma már a lakások több mint ötven százalékát. Eleinte a fúrósok kaptak több lakást, a dolog természeténél fogva, de aztán mi évről évre nagyobb mértékben részesülünk a kontingensből.

M. G.: Ami nyilvánvalóan azt jelenti, hogy a fúrási üzem már túljutott, hogy úgy mondjam, tevékenysége csúcspontján, a termelési üzem pedig most áll helyre igazán, és most rendezkedik be a következő évek stabilizálódott, üzemszerű termelési tevékenységére. Érdekes, hogy még a lakáskérdésben is végig lehet kísérni az elmúlt öt év fejlődését, magát a kibontakozást.

S. L.: Igen. Hatvanötben például mindössze két lakást kaptunk a tanácstól, a következő évben már ötöt, de például 68-ban 14 koordinációs lakásunk volt, de már magunk is építettünk a Pusztaszeri úton tizennégyet. Hatvankilencben, a nagy felfutás évében, amikor az algyői lakásokat is felépítettük, már közel száz lakás jutott a dolgozóinknak, s tavaly is körülbelül kilencven.

M. G.: A tendencia világos. De vajon mi lesz 1974 végére? A létszám nyilvánvalóan stabilizálódik, megjavul a szakmunkások aránya, kialakul a szilárd törzsgárda, ám mi lesz a lakásellátással? Lesz-e minden olajipari dolgozónak lakása?

S. L.: Rendkívül részletes adataink és terveink vannak arra vonatkozóan, hogy a következő években melyik házat, hány lakással veszünk át s juttatunk a dolgozóinknak. Mindent egybevetve azt mondhatom, hogy a tervezett ezer lakásból eddig 520 készült el, s ebből 234-et a mi üzemünk dolgozói kapnak. A további tervek szerint a hátralevő lakásokból annyit kap a mi üzemünk, hogy 74 végére, az akkorra felépülő ezer lakásból 533-ban a mi dolgozóink fognak lakni.

M. G.: A dolgozók egyharmada. Ezek szerint — beleszámítva azt is, hogy vannak régebbi szegedi lakosok, akiknek van lakásuk —, 74 végére sem várható, hogy minden olajipari dolgozó lakásigénye kielégül.

S. L.: Nem oldódik meg. A beadott lakásigények száma jelenleg körülbelül háromszáz. De ebből a háromszázból, mondjuk 150 lehet hogy nem is fog kapni lakást. Ne felejtsük el, hogy a sokat emlegetett ezer lakás azért épül, hogy üzem létrejöhessen, a nagyarányú olajtermelési programot megvalósíthassuk — ezt a célt kell nekünk megvalósítani. És ha megnézzük, ki az az ötszáz ember, aki lakást kapott, azt látjuk: azok, akik alapjában véve meghatározzák az üzem profilját, hogy az üzem tudjon létezni, és produkálja azt, amit a terv előír. A többi? Egy részének van lakása, mert szegedi, más része nem kulcsfontosságú munkahelyeken dolgozik, és azt is vegyük figyelembe, hogy ezekben az években elkészül az a négyszáz személyes munkásszálloda is, amely a magánosoknak, ingázóknak fog otthont adni, mert azért 74-ben is lesznek még ilyenek. A legfontosabb alapelv, ismétlem, hogy az üzem termelésének biztonságát erről az oldalról, tehát a lakáskérdés oldaláról is megteremtsük. Ezért áldoz a vállalat ilyen sokat — mert sokat áldoz — a dolgozók lakásproblémáinak megoldására, a dolgozók elhelyezésére. Nem hiszem, hogy volna Szegeden még egy iparág, még egy vállalat, amely ennyit tenne ennek érdekében.

M. G.: Köszönöm a beszélgetést.